

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 37883/9

בבית הדין הרבני האזורי אשדוד

לפני כבוד הדיינים:

הרב עידו שחר, הרב שמואל צבי פריד, הרב אלימלך וטרמן

התובע: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד גיל שחף)

נגד

הנתבעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד אבידן ארביב)

הנדון: סידור גט לפני הכרעה בתביעות הצדדים

פסק דין

ביום ה' י"ב בטבת תשפ"ג (05/01/2023) ביה"ד בהרכבו החדש קיים דיון ראשון בתביעות הגירושין ההדדיות. הופיעו הצדדים ובאי כוחם וטענו בהרחבה לפרוטוקול הדיון. הדיון המשפטי התקיים לאחר שביה"ד קיים דיון לא פורמלי ארוך במטרה להביא את הצדדים להסכמות מלאות או חלקיות בסיועם של באי כוחם. הניסיון כשל, והדיון המשפטי החל.

הדיון היה קצר ותכליתי. תמונת המצב שהשתקפה בדיון היתה זהה לחלוטין לזו שהשתקפה בדיון שהתקיים בפני ההרכב הקודם ביום כ"ז באדר ב' התשפ"ב (30/03/2022). שני הצדדים חפצים בגירושין. לדברי האיש המאשים את האשה בניאוף, אין מנוס מגירושין, ומה שמעכב את הגירושין אלו ענייני הרכוש שהאיש עומד על כך שיתבררו לפני סידור הגט.

התברר בדיון שלדידו של האיש אין חשיבות לשאלה כיצד יתבררו ענייני הרכוש: במשא ומתן בין באי כוח הצדדים, בסיוע מגשר או בהליך ארוך בבית הדין. בין כך ובין כך הוא לא יסכים לתת לאשה את גיטה עד שההליכים יסתיימו.

את עמדתו הלא מתפשרת נימק באמונתו הדתית, בעצת רבנים, ובחשש שלא יהיה מה שימנע מהאשה להעיד נגדו בהליך שמתנהל נגד החברה ברשות להגבלים עסקיים. נימוק נוסף מעולם הרגש, שלא צודק שזכויותיו בחברה שנמצאת תחת איום בפירוק ועיקול על ידי רשויות המדינה יאוזנו לפי חוק יחסי ממון.

האשה תבעה בכל פה שהאיש ייתן לה את גיטה לאלתר, והסכימה לשקול כמה חלופות לבירור מהיר ויעיל של זכויות הצדדים בחברה ובכלל על פי חוק יחסי ממון.

לאור סירובו של האיש להתגרש, דרשה האשה שביה"ד יטיל על האיש צווי הגבלה לפי חוק שיפוט בתי דין רבניים, לרבות מאסר, ושביה"ד יחייבו במזונות מדין מעוכבת מחמתו.

האיש דרש מנגד שביה"ד יעכב את יציאת האשה מן הארץ על מנת להבטיח את קיומם התקין של ההליכים.

לאור חוסר ההסכמה בעניין הגירושין, החליט ביה"ד לקדם במקביל את ענייני הרכוש, והורה לצדדים לטעון בעניין מועד הקרע. האשה הסכימה לכל מועד שיציע האיש. האיש ביקש זמן

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לשקול איזה מועד נכון מבחינתו. את חוסר יכולתו להשיב במקום, נימק בקשר שקיים לדעתו בין המועד בו החלה האשה לפי טענתו לקיים קשר זוגי, לבין קביעת מועד הקרע.

ביה"ד היסב את תשומת לבו של ב"כ האיש לפסיקות האזרחיות שניתנו לאחרונה, ששוללות זיקה בין ענייני רכוש לקיומו של קשר זוגי אסור על ידי אחד מבני הזוג, אך האיש עמד על דעתו.

ביה"ד שב והעיר לאיש שלנוכח הסכמת האשה שיבחר הוא את מועד הקרע, אין חשיבות לשאלה מתי התחיל הקשר האסור גם לשיטתו.

בסיכומו של דבר, ביקש ב"כ האיש כמה ימים כדי לגבש עמדה בעניין ולהשיב להצעתה הנדיבה, יש לומר, של האשה שיקבע הוא את מועד הקרע.

עניין נוסף שעלה בדיון בהקשר זה היא בקשת האשה שביה"ד יטיל לאלתר עיקולים על נכסים שהם ברי איזון או ברי איזון לכאורה, בדגש על נכסי נדל"ן הנמצאים בבעלות או ברשות החברה.

אלו עיקרי הדברים שעלו בדיון. מכאן ביה"ד יאמר את דברו:

א. בהחלטת ביה"ד מיום 25/08/2022 שנתנה במותב תלתא נקבע שעל הצדדים להתגרש. בהחלטה מיום 28/08/2022 שניתנה בדיין יחיד, הובהר שלא מדובר בהמלצה גרידא, כפי שעולה מגוף ההחלטה שבה נכתב שאלמלא הסכימו הצדדים לשקול את הצעת הפשרה של ביה"ד, ביה"ד היה קובע על אתר שהם חייבים להתגרש זה מזה. הדברים נשנו בהחלטת ביה"ד מיום 24/10/2022, ובעוד החלטות.

ב. החלטת ביה"ד שהצדדים חייבים להתגרש זה מזה ניתנה על בסיס מה שנשמע בדיון מיום 30/03/2022, ולאחר שהוכח מעל כל מוכח, שהצדדים אינם רוצים זה בזה. עובדה זו ייתרה קיומו של דיון הוכחות כמו גם הגשת סיכומים, שכן במצב כזה שהעובדות ברורות וחד משמעיות, אין צורך לסכם את טענות הצדדים מתחילת ההליך.

ג. לנוכח טענת האיש שהחלטה לחייב את הצדדים להתגרש נתנה על ידי דיין יחיד, שמע ביה"ד בהרכבו המלא את הצדדים, ונוכח שוב שרצונם המוחלט והחד משמעי בגירושין. לאור האמור שב ביה"ד ומבהיר בהרכב מלא שהצדדים חייבים להתגרש.

ד. טענת האיש שיש לעכב את הגירושין עד סיום הליכי הרכוש אינה משנה קביעה הלכתית זו. ולהלן בפרק ההלכתי נמק היטב מדוע יש להוציא את פסק הדין לגירושין אל הפועל לאלתר.

ה. חיובו של האיש בגט, שולל מעיקרא את בקשתו לבטל את צו עיכוב היציאה נגדו ולהסתפק בערובה. כפי שהוסבר בדיון, מרגע שהאיש חויב בגט, עיכוב היציאה לא נועד רק לצורך מניעת עגונות, אלא גם ובעיקר לצורך אכיפת פסק הדין המחייב את האיש בגט. אמנם כן, טרם הוטלו על האיש צווי הגבלה, אך ברור לכל, וכך נרמז בהחלטה קודמת, שביה"ד אינו מבטל צו עיכוב יציאה לאחר חיוב בגט, כאשר צווי ההגבלה עומדים אחר כותלנו, אם ימשיך האיש לסרב לציית לפסק הדין.

ו. בקשת האיש לאסור על האשה לצאת מן הארץ נדחית. האשה נכונה לקבל את הגט לאלתר. החשש שיציאתה מן הארץ תסכל את עבודתו של בעל התפקיד שימונה על ידי ביה"ד, רחוק מאד, ואינו מצדיק את שלילת זכות התנועה של האשה.

ז. בקשת האשה להטיל עיקולים על נכסיו של האיש מקובלת, וכבר ניתנו החלטות בעניין. ברם, לאור החלטת ביה"ד למנות בעל תפקיד שירכז את המידע ואת ביצוע איזון

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

המשאבים בין הצדדים, ביה"ד ימתין עם מתן הצווים עד שיתקבלו בקשות ופסיקתאות מהמומחה.

ח. באשר למועד הקרע, ברירת המחלוקת היא מועד הפירוד בין הצדדים שממנו ואילך לא התקיים ביניהם שיתוף מכל סוג שהוא. ברם, לנוכח הצעת האשה, ובקשת האיש, ימתין ביה"ד כמה ימים עם קביעה זו, ויאפשר לאיש לבחור מועד כלבבו.

ביה"ד מחליט:

- א. הצדדים חייבים להתגרש זה מזה.
- ב. מזכיר ביה"ד יקבע מועד לסידור גט על פי היומן.
- ג. אם האיש יסרב לתת לאשה את גיטה במועד זה, ביה"ד יטיל עליו את צווי ההגבלה המפורטים בחוק שיפוט בתי דין רבניים (קיום פסקי דין של גירושין) סעי' 2 (א) (1-6).
- ד. בקשת האיש לבטל את צו עיכוב היציאה שהוצא נגדו, או להתנות את הביטול בהפקדת ערובה, נדחית.
- ה. בקשת האיש לעכב את יציאת האשה מן הארץ, נדחית.
- ו. האיש ישיב בתוך 7 ימים באיזה מועד קרע הוא בוחר. אם לא תתקבל תשובה במועד, יקבע ביה"ד לאלתר שמועד הקרע הוא המועד שבו הצדדים נפרדו זה מזה.
- ז. ב"כ הצדדים ישיבו בתוך 7 ימים אם יש מועמד מוסכם לשמש כבעל תפקיד מטעם ביה"ד, שיקדם את חלוקת הרכוש בין הצדדים על פי פרק איזון משאבים בחוק יחסי ממון. בעל התפקיד יכול להיות עורך דין בכיר שלו ניסיון רב בתיקי משפחה, או רואה חשבון המתמחה באקטואריה.
- ח. אם לא יוצע שם של מועמד מוסכם, ביה"ד ימנה מומחה מטעמו.
- ט. המומחה יגיש לביה"ד בקשות לצווים לגילוי מסמכים, הטלת עיקולים, וכל פעולה משפטית שנחוצה לפי דעתו לצורך ביצוע תפקידו.
- י. שכר טרחתו של המומחה ישולם על ידי שני הצדדים בשווה.

בירור הטענה העקרונית שיש לעכב את הגירושין עד בירור ענייני הרכוש

הנה טענת האיש שיש לעכב את הגירושין עד לאחר שכל ענייני הרכוש יוכרעו ויחתכו על ידי ביה"ד, אינה מילי בעלמא. טענות מעין אלו נדונו בדברי הפוסקים לאורך הדורות. נאמר כבר כעת שבמקרה שלפנינו, יש לדחות את טענת האיש. להלן הנימוקים:

הנה עיקר הדבר שראוי לסיים את המחלוקת בין האיש והאשה לפני סידור הגט מבוסס על דברי הרמ"א (אה"ע, אחרי סי' קנ"ד) בסדר הגט (סעי' פ"א):

"וישאל הרב אחר הכתובה, ושתחזיר לבעל הכתובה או תמחול לו, כדי שלא יבאו אח"כ לידי קטטה מחמת הכתובה ושיאמר הבעל על מנת כן לא גירשה (הטעם מ"כ בסדר מהר"י מינץ)."

וכן כתב בסדר הגט למוהר"ם ר' יוזפש (שנדפס בחלקת מחוקק) בסי' רי"ח, ובסי' רי"ט כתב שלא רק נושא הכתובה צריך להיות מוסדר, אלא גם שאר הנושאים הקשורים לגירושין, וז"ל:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"יזהירם הרב שלא יהיו קשורים ביחד בשום דבר, אך אם יש איזה חילוקים ביניהם יתקשרו אוהביהם או קרוביהם על ככה."

דברים דומים כתב בסדר הגט של המהר"ם פדוואה (סי' קכ"ג) המובא בסוף שו"ת מהר"י מינץ (שהוא ליקוט מקונטרסים של מהר"י מינץ ודברים מעטים מבנו הראב"ה מינץ ותוספות של המהר"ם פדוואה), בשם "מכתב מהר"ר איסרלין ז"ל":

"ואותן עידי מסירה יחקרו וידרשו, שלא יהיו הבעל והאשה אגודים בשום קשר או תנאי בעולם מנתינת הגט ואילך. וגם הכתובה צריכה להחזיר, אם ישנה בידה, ואם איננה בידה, תפטור אותו בפני עדים ממנה או תמחול אותה לו קודם נתינת הגט."

והביא קושיית הראב"ה מינץ על מהר"י איסרלין:

"מה לו למורה להתעסק בכתובה, הא תנן פרק הכותב: "הוציאה גט ואין עמה כתובה כו' גובה". אם כן הגט לא יפסל כלל במה שחוב הכתובה יעמוד על עומד חיובו. מעתה על מה זה יבקש כאלה?"

וכתב שמקור דין זה הוא במשנה בפרק השולח (גיטין מ"ו ע"ב), דאיתא שם:

"נשאת לאח' כו' והיא תובעת כתובתה - אמר רבי יודא: אומרים לה שתיקותך יפה מדיבורך. ומפרש"י והתוספות, דמצי אמר לה אדעתא דיהבנא כתובתך לא גרשתך, וכן הלכה. אמור מעתה, מאלה חשש פן בבואה לגבות כתובה יאמר הבעל: אילו ידעתי, לא גרשתך; ונמצא מוציא לעז כו'."

וכתב במסקנת דבריו:

"ויש להבדיל כתובה דמנה ומאתים לתוספ' שלנו, כי בלי ספק לא הוסיף לה על דעת שתגבה בחייו סך עצום כזה."

ונמצא בפת"ש על סג"ר (אות רמ"ה) שכתב בעניין הכתובה:

"נראה דבזמנינו שהמנהג פשוט שקודם הנתינה היא מוחלת לו הכתובה בפני הרב והעדים כדלעיל אם תרצה לגבות הכתובה ממנו לא ישמעו לה הבי"ד... כי יסמכו הבי"ד על המנהג."

וראה גם בערוה"ש (סדר הגט התמידי סעי' י"ט):

"וידקדק הרב קודם הנתינה אחר הכתובה ושיפרדו זה מזה בענייני ממון כאשר כתבנו."

ובפסק דין שניתן בביה"ד הגדול בהרכב הדיינים הרה"ג: הרב ש' גורן, הרב א' שפירא והרב ש' מזרחי (פורסם בפסקי דין רבניים ח"י עמ' 134 ואילך), מפ"כ של הגר"א שפירא (עמ' 139 בסופו), מבואר שגם עניינים שאינם קשורים לגירושין, כמו מזונות אשה שנפסקים לאחר הגירושין ומזונות ילדים שהאיש חייב בהם לפני ואחרי הגירושין, על פי דברי הפוסקים הללו יש להסדיר לפני סידור הגט.

גם בפסק דין שניתן בביה"ד ת"א בהרכב הדיינים הרה"ג: הרב מ' קולר, הרב י' אלמליח והרב ש' תם, נקטו בפשטות שאין לסדר גט לפני שענייני הרכוש הוסדרו והוכרעו. וכתבו במסקנתם:

"למרות כל האמור לעיל, עדיין לא ניתן להורות על קביעת תאריך לסידור גט פיטורין. לצדדים דירת מגורים משותפת בהרצליה. כל עוד לא פורק השיתוף הדירה זו, ולמצער כל עוד לא הוכרע היכן יגור כל צד לאחר סידור הגט, לא

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ניתן לבצע את הגט. כמו כן, יש לעשות את מירב המאמצים שענין החזקת הילדים והסדרי ראייתם יוכרעו עוד קודם הגט.

ובפסק דין שניתן בביה"ד הגדול בהרכב הדיינים הרה"ג: מרן הראש"ל זצ"ל, הרב מ' אליהו והרב ש' ישראלי (פורסם בפסקי דין רבניים ח"א עמ' 226 ואילך) מפ"כ של הגר"מ אליהו (עמ' 232), דנו האם ביה"ד צריך לעורר את עניין הכתובה אם האיש אינו עושה כן, וכתבו וז"ל:

"...ונאמר בסדר גט ראשון אות רמ"ה אם המגרש מבקש שתחזיר לו הכתובה ושבאם לא תחזיר לו הכתובה יכתבו לו שובר, כותבים לו, אבל אם אינו מבקש א"צ להזהיר אותה ע"ז. וכתב ע"ז קב ונקי בעמוד מ"ג ס"ק נ"ח שאע"פ שבאות רי"ט כתוב שיתפשו לפני הגט על הכתובה, בדיעבד אין קפידא, ואח"כ הביא מה שכתב מהר"מ ר"י בביאור שלו, ומוזכר גם בפס"ד הנ"ל, וזה לשונו: נראה שבזמננו שהמנהג פשוט שקודם הנתנה היא מוחלת לו הכתובה בפני הרב והעדים כדלעיל..."

כל זה בזמנו, אולם בזמננו המנהג הוא אחרת. לפני סידור הגט שואלים אם כל הענינים הכספיים סודרו והאשה משאירה הכתובה בתיק, והכל נרשם בפרוטוקול, ובמקרים בודדים, כנידון דידן, שההסכם נערך ע"י בימ"ש, ביה"ד מברר בענין הכתובה. אם הם טוענים שהכל סודר או שהם ביניהם יסתדרו, אין ביה"ד מטפל בזה כאמור בסדר גט ראשון המוזכר..."

ביה"ד כותב שמנהג בתי הדין להזכיר את עניין הכתובה ושאר ענייני הממון כאשר הדבר בא לפתחו של ביה"ד, אבל כאשר האיש והאשה אומרים בפני ביה"ד שהכל סודר או שהם יסתדרו ביניהם, ביה"ד לא צריך לטפל בעניינים הללו, כמש"כ בסדר גט ראשון שביה"ד אינו צריך להזכיר את עניין הכתובה אם האיש אינו עושה כן.

עוד בעניין זה, עי' בפסק דין שניתן בביה"ד הגדול בהרכב הדיינים הרה"ג: הרב י' ש' אלישיב, הרב ס' ח' עבודי ומרן הראש"ל זצ"ל (פורסם בפסקי דין רבניים ח"ו עמ' 97 ואילך), שדנו האם מסירת הכתובה לביה"ד בשתיקה כמוה כמחילה, או שבנדון שם האשה הוטעתה לחשוב שהיא לא מוותרת על כתובתה, והוי ספק מחילה של שטר הכתובה.

עיכוב הגט עד לאחר בירור תביעת הכתובה וענייני הרכוש - דין או עצה טובה?

ודנו גדולי הפוסקים האם דברי האחרונים הללו הם עצה טובה משום חשש לעז או דין גמור שאסור לסדר את הגט עד שכל ענייני הרכוש והכתובה יוסדרו, שאם לא כן, יטען האיש שעל דעת כן לא גירש את האשה, והגט הוא גט מוטעה ופסול, כדאיתא בגמ' יבמות (ק"ו ע"א) ונפסק בשו"ע (אה"ע סי' קמ"ג סעי' א'). טעם נוסף שהובא בפוסקים (עי' משנה הלכות דלהלן), כדי שלא יהיה שום עסק בין האיש לאשה לאחר הגירושין שיביאם לפתחו של ביה"ד, והוא מילתא דאיסורא, כדאיתא בגמ' כתובות (כ"ח ע"א) ובשו"ע (אה"ע סי' קי"ט סעי' ט').

להלן יובאו כמה תשובות שכתבו גדולי הפוסקים, שהמשותף להם הוא שבמעמד סידור הגט האיש סבר שהסכם הגירושין מחייב את האשה לעשות דבר מסוים, ואחר כך התברר שההסכם אינו מחייב את האשה לעשות את אותו הדבר, או שהוא מחייב אותה לעשות את אותו הדבר אלא שאין להסכם תוקף לפי ההלכה, או שיש להסכם תוקף לפי ההלכה אך לא ניתן לאכוף על האשה שחזרה בה מן ההסכם ליישמו.

ודנו הפוסקים בכל המקרים הללו האם אי יישומו של ההסכם מעורר ספק בכשרות הגט.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

פסק ביה"ד הגדול מפ"כ של הגר"ש אלישיב (עם מעט הרחבה ותוספת ביאור לענ"ד)

א. בפסק דין שניתן בביה"ד הגדול בהרכב הדיינים הרה"ג: הרב י' נסים, הרב י' ש' אלישיב והרב ב' ז'ולטי (פורסם בפסקי דין רבניים ח"ה עמ' 68 ואילך), נדון ערעור על פסק דין שניתן בביה"ד ת"א בעניינה של האשה שהתגרשה מבעלה בגט שליחות לאחר שהגיעו להסכם גירושין שבו אישרה האשה שאין לה שום זכות וטענה כנגד בעלה. באותו מעמד מסרה האשה מודעה בפני ביה"ד שהסכימה לוותר על כל זכויותיה כדי לקבל את גיטה מבעלה שכבר התגרש ממנה לפי הדין המוסלמי הנוהג במקום מגוריו. לאחר הגירושין, פנתה האשה לביה"ד ובקשה פסק דין שיאשר שוויתוריה לאיש נעשו באונס, והסכם הגירושין בטל.

ביה"ד דחה את הבקשה בנימוק שביטול ההסכם יעורר ספק בכשרות הגט, וציין לתשובת הגר"א בשו"ת עין יצחק (אה"ע סי' מ') שנשאל על איש ואשה שהתגרשו לאחר שהאשה קבלה בחרם שלא תדור במקומו של האיש, ואחר הגירושין אמרה שלא קבלה על עצמה את החרם. וכתב שאם אכן האשה לא קבלה על עצמה את החרם והבעל הוטעה, הגט מוטעה ובטל. על אף שביה"ד שבמקומו לא יקבל את דבריה וימנע ממנה לדור בעירו, מכל מקום הגט מוטעה, שהבעל נתנו על דעת כן שהחרם יחייב את האשה, והוא הדין בנדון שם, ביטול ההסכם יעורר ספק בכשרות הגט.

ב. ביה"ד הגדול דן תחילה באיזה אופן מדובר במקרה שנדון בערעור, האם האיש גירש את האשה בסתם ללא תנאי כמו שמקובל בסדר הגט, או שחזר בשעת סידור הגט על דרישתו, וגילה דעתו שאלמלא הוויתור של האשה לא היה מגרשה. וכתב דאת"ל כמו הצד הראשון, פשוט שגט כשר, כמו שכתב המהר"ם אלשיך בתשובה (סי' ע"ח) על איש שגירש את אשתו על ידי שליח לאחר שדרש שהגט לא יימסר לה אלא לאחר שתמחל על כתובתה, ואיים שאם לא תסכים, יברח למקום רחוק ויעגנה, והאשה מחלה על הכתובה ומסרה מודעה על המחילה, וכתב שהגט כשר מתרי טעמי: שדרישת האיש אינה תנאי בגט אלא גילוי מילתא בעלמא בגט דקיי"ל דאינו כלום, ושדרישת האיש לא נאמרה בשעת הגירושין אלא קודם לכן, ולגבי דיני ממונות קיי"ל (ח"מ סי' ר"ז סעי' ד') שדרישה שלא נאמרה בשעת מעשה לאו כלום היא.

ג. וכתב ביה"ד, דאת"ל כמו הצד השני, לדעת המהר"ם אלשיך דמי לגילוי דעת והגט כשר. ועי' בעין יצחק (שם סי' ל"ז) שציין לדברי התוס' (גיטין מ"ו ע"א) במוציא אשתו משום ש"ר, שלא יחזיר משום לעז, שמעיקר הדין הגט כשר. וכתב שלפי טעמו הראשון של המהר"ם אלשיך, הא דהגט כשר ולא חוששים לאומדנא שלא גירש אלא משום ש"ר, משום שבעניינים חמורים כמו גיטין וקידושין בוודאי יש למקדש ולמגרש גמירות דעת לקדש ולגרש, כמש"כ הר"ן בנדרים (פ"ז ע"א)¹.

ד. אולם, בעין יצחק (שם סי' ל"ח) כתב שהמחנ"א והב"ח חולקים על טעמו הראשון של המהר"ם אלשיך ודעימיה (עי' פת"ש אה"ע סי' קל"ד ס"ק א'), וסוברים שגילוי דעת בשעת הגירושין מהני לפסול את הגט. וכ"כ שעה"מ (הל' אישות פ"ו) ושו"ת עונג יו"ט (סי' קנ"ד). וכתב העין יצחק, דהא דכתבו התוס' שם שגילוי דעת של האיש שמגרש משום ש"ר לא פוסל את הגט הוא מטעם אחר, דקים לן שלא גירשה משום ש"ר, שאם היה מגרשה משום ש"ר, היה מתנה שאם אין ממש בש"ר הגט בטל, ומהא דלא התנה, מוכח שהש"ר רק גרם

¹ ויש ראשונים שחולקים על התוס' וסוברים דמהני אומדנא דמוכח לבטל את הגט כמו שתנאי מבטל את הגט. עי' רמב"ן וחי' הר"ן (גיטין שם).

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לו לרצות לגרש. ביאור אחר בתוס', דמהא דלא טרח לחקור אם הש"ר נכון, מוכח שלא גרשה רק משום כך, וליכא אומדנא דמוכח שאלמלא הש"ר לא היה מגרשה. ועיי' בעונג יו"ט שם שביאר בדרך אחרת, שמחמת הש"ר מאס באשה ואינו רוצה בה גם אם יתברר לבסוף שלא היה בה ממש. וכתב העין יצחק, שטעמים אלו נכונים במקום שהיתה לאיש סיבה להסתפק האם יעשה רצונו, אבל במקום שהיה לאיש ברור שנעשה רצונו בשעת סידור הגט ועל דעת כן גירש, והתברר שטעה, הגט פסול.

ה. וכתב הגריש"א, לפי הביאור הראשון בתוס' פשוט שהגט כשר, שהרי האיש לא עשה תנאי מפורש, רק אמר שאלמלא היו ממלאים את דרישותיו לא היה מגרש, ודמי למגרש משום ש"ר שהגט כשר. ולפי הביאור השני בתוס' יש לדון שהגט פסול, דלא אסיק אדעתיה שהאשה לא תעמוד בהסכם. אולם, במהר"ם אלשיך שם מפורש שהאיש אינו נאמן בטענה זו, שכתב בנדון דידיה שהאיש אמר לשליח שלא יתן לאשה את הגט אם לא תוותר על כתובתה, והאשה מחלה על הכתובה ומסרה מודעא על המחילה, שהגט כשר, והאיש אינו יכול לטעון שהורה לשליח למסור את הגט בסתם מבלי להתנות את הגירושין במחילת הכתובה מפני שסמך על מחילת האשה, דהו"ל לאסוקי אדעתיה שהמחילה נעשתה באונס והיא בטלה, וגם אם המחילה מועילה, מצוי שאשה שנאנסה למחול מוסרת מודעא שמבטלת את המחילה. וכתב הגריש"א שה"ה במקרה שנדון שם, שהיה לו לאיש לחשוש שהאשה תמסור מודעא על הוויתור שנאלצה לעשות תמורת הגט.

ו. והביא את דברי הפוסקים שנחלקו בכשרותו של "גט דווינא" שניתן לאשה על ידי בעלה החולה לאחר שהובטח לו שאם יקום מחוליו תינשא לו שוב, וכשהחלים חזרה בה וסירבה להינשא לו. והביא את דעת המהרש"ל שכתב שגילוי דעת לא מהני בגט אף בשעת הגירושין, אלא תנאי גמור, ולא דמי לדיני ממונות. וכתב הסמ"ע בתשובה, שהמהרש"ל מחלק בין גילוי דעת שמגלה את רצונו של האיש, דלא מהני כתנאי, לגילוי דעת שמגלה את רצון האיש והאשה, דומיא דמש"כ התוס' והרא"ש (ב"מ ס"ז ע"ב) בסוגיא דפטומי מילי, ששניהם לא רצו בגירושין אלא מחשש שהאיש ימות, דמהני כתנאי. והגם שהמהר"ם מלובלין חולק וסובר שגילוי דעת של איש שהסכים לגרש לאחר שהבטיחו לו דבר מה מהני כתנאי, רוב חכמי דורו חלקו עליו. והמשפט צדק ועוד אחרונים שהסכימו איתו כתבו שכאשר האיש אמר בפירוש שהוא מגרש בלי תנאי, גילוי הדעת בטל, והביא עוד פוסקים שכתבו שגילוי דעת בשעת הגירושין לא מהני².

ז. ומסיק ביחס למקרה הנדון שם וכתב: וכ"ש במקרה והבעל לא רוצה בכלל להמשיך עוד בחיים המשותפים עם אשתו ורואה את עצמו כאינו עוד בעלה ע"י הגט האזרחי אשר השיג בביה"מ בפרס, הרי בוודאי אין חסרון בגמירת דעתו של הבעל והוא גמר ומגרש אותה. ומסקנתו למעשה בנדון שם, שאם האיש לא הזכיר את הוויתור של האשה בשעת הגירושין, וביטל את התנאים ואמר במפורש שמגרש בלי תנאי, חזרת האשה מההסכם אינה פוגעת בכשרות הגט, בפרט לפי מש"כ שתביעת החובות על ידי האשה אינה פוגעת בכשרות הגט.

אחר הדברים האלה הביא את דברי הרמ"א בסה"ג, וכתב וז"ל:

² סיכום שיטות האחרונים בסוגיית "הגט מווינה" יש במאמרו של הדיין הרה"ג אוריאל לביא שפורסם בשורת הדין כרך ב' עמ' קמו (סיכום בעמ' קס"ד).

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"כ"ז לכתחילה, ובדיעבד אין קפידא בכך כמ"ש בפ"ת בס"ג אות רמ"ה משמיה דהגט מקושר וכ"כ ברכת המים למוהרמר"י ז"ל בס' ג"ר אות רמ"ה כתוב וז"ל:

"נראה דבזמנינו שהמנהג פשוט שקודם הנתונה היא מוחלת לו הכתובה בפני הרב והעדים כדלעיל, אם תרצה לגבות הכתובה ממנו לא ישמעו לה הבי"ד אף אם לא יהיה הרב והעדים בחיים להעיד ע"ז כי יסמכו הב"ד על המנהג.",

משמע דאם ברור לנו שלא מחלה על הכתובה, יכולה לגבות ממנו את כתובתה."

עוד כתב שם:

"אכן נראה שמסירת מודעה מועילה לבטל את הויתור או הנתונה במקרה והיה נתונה בכה"ג - אם לפי הדין הבעל חייב לגרשה וכופין אותו ע"ז א"כ הוא מחוייב לעשות לה את הפעולה הזאת, היינו את מעשה הגירושין - חנם אין כסף, ורק אם נתנה לו את הכסף, אמרינן שגמרה ומקנה לו ואיננה יכולה לטעון משטה אני כך, אבל כשמוסרת מודעה על הנתונה או על הויתור יכולה לדרוש ממנו בחזרה."

בתשובה יסודית זו של מרן הגריש"א יש כמה דינים:

- א. נחלקו האחרונים אם גילוי דעת של האיש בשעת הגירושין שהסכים לגרש מפני שסמך על דבר מה והתברר שטעה או הוטעה, דמי לתנאי שמבטל את הגט. ובגילוי דעת שלא בשעת הגירושין, כו"ע לא פליגי דלאו כלום היא.
- ב. מגרש את אשתו משום ש"ר גרע מגילוי דעת בגט, והגט כשר לכו"ע מתרי טעמי: דקים לן דלא גרשה משום ש"ר, דאם גרשה משום כך, היה מתנה במפורש את הגירושין באמיתות הש"ר. דקים לן שלא גרשה משום ש"ר, דלא היה מגרשה משום כך בלי לברר את יש ממש בש"ר. והוא הדין בכל גילוי דעת של האיש בשעת הגירושין שלא היה מגרש אלמלא כך וכך, דאם היה לו לברר ולא בירר, הגט כשר לכו"ע.
- ג. נפקא מינה בין שני הטעמים, באופן שהאיש אמר שלא היה מגרש אלמלא כך וכך, ולא היתה לו כל סיבה לחשוב שזה אינו המצב. שלפי הטעם הראשון אמרינן שבוודאי לא גירש משום שכך, שאם היה מגרש משום כך היה עושה תנאי בגט. ולפי הטעם השני, הא דלא עשה תנאי אינו ריעותא, אלא הא דהיה לו לברר, ובאופן שלא היתה לו סיבה לברר, לדעת האחרונים שסוברים שגילוי דעת בשעת הגירושין דמי לתנאי, הגט פסול.
- ד. גילוי דעת של האיש בשעת הגירושין שלא היה מגרש אלמלא האשה ויתרה על כך וכך, באופן שיש לאיש סיבה להניח שהויתור אינו תקף לפי ההלכה או שהאשה לא מחויבת לויתור ותנסה לחזור בה ולבטלו, לכו"ע לא דמי לתנאי, והגט כשר.
- ה. נחלקו האחרונים בבעל שגירש לאחר שהאשה הבטיחה שתחזור ותינשא לו וחזרה בה. יש אומרים שלא נעשה תנאי והגט כשר, ויש אומרים שדמי לתנאי והגט פסול. והעיקר לרוה"פ כדעה ראשונה. וגם לדעה שניה, להרבה פוסקים, כאשר האיש גירש במפורש בלי תנאי, הגט כשר³.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

1. כאשר ביה"ד מתרשם שהאיש כלל אינו רוצה באשתו, וכ"ש כשהתגרש ממנה בגירושין אזרחיים, לא תשמע טענת האיש שאם היה יודע שהאשה תחזור בה מההסכם לא היה מגרשה.
2. כאשר האיש חויב בגט וכופים אותו לגרש, לא תשמע טענה שאם היה יודע שהאשה תחזור בה מההסכם לא היה מגרשה, דהגירושין כלל אינם תלויים בו.
3. גביית כתובה לאחר הגירושין אינה יוצרת ספק בכשרות הגט, ומה שכתב הרמ"א בסה"ג ששואלים על הכתובה, הוא רק לכתחילה משום חשש לעז שהאיש יטען שאם היה יודע שישלם את כתובתה לא היה מגרשה.

דעת הגר"מ פיינשטיין

כמה מן היסודות הללו נחקקו עלי ספר בתשובתו של הגר"מ פיינשטיין (אגרו"מ אה"ע ח"ג סי' ל"ז), שם נשאל על איש ואשה שהתגרשו בבית דין רבני בארה"ב לאחר שהגיעו להסכם גירושין. האיש קיים את חלקו בהסכם, ונשא אשה אחרת, והאשה הפרה את ההסכם והגישה נגד האיש תביעות בביהמ"ש שם שאינו מכיר בגירושין כדמו"י, וסיכנה את האיש בעבירה פלילית בגין נישואיו השניים. וכתב את הדברים הבאים:

"והנה הרמ"א בסדר הגט סעיף פ"א כתב וישאל הרב אחר הכתובה ושתחזיר לבעל הכתובה או תמחול לו כדי שלא יאמר הבעל ע"מ כן לא גירשה. ואף שפשוט מכל הש"ס דהיו נותנין הגט ואחר זמן היתה תובעת הכתובה ולא היו חוששין לזה, ופשוט שהוא אף כשהיא היתה רוצה שיגרשנה, נראה דבשביל זה כתב הרמ"א כדי שלא יבואו אח"כ לידי קטטה מחמת הכתובה, כוונתו שתהיה איזו הכחשה שהיא תתבע יותר ממה שהוא חושב שחייב לה שהוא חשש רחוק, שלכן לא חששו לזה בזמן הגמרא שכל בנ"א היו צייתי דינא, ובזמננו שאיכא דלא צייתי דינא, יעצו לנו לחשוש גם לחשש רחוק, אבל מסתבר שהוא רק לחומרא בעלמא שמא יוציא לעז לומר כן ויטעו בנ"א שיש בזה חשש ולא שהוא לחשש ממש, וגם מתשובת מהר"מ אלשיך שהביא הפ"ת מוכרח דאין זה חשש ממש לדינא.

אבל מסתבר שהוא בתביעת הכתובה שהוא כסף שחייב לה, שע"ז ודאי ליכא שום אומדנא שלא היה נותן גט אם תתבע מה שחייב לה, ואף גילוי דעת איתא שם בתשובה שאינו כלום, משום שוודאי סתם בנ"א רוצים לשלם מה שחייבין מדינא, אבל כשהיא תובעת דבר שאינו חייב לה מצד שיש לה כח מדיני המדינה, יש לחוש דאולי הוא כאנן סהדי שלא היה נותן גט אדעתא דהכי, ובפרט שהסכימה לפסק ב"ד לקבל הגט בסך שאמרו הב"ד. ואם תובעת אותו גם שיענשוהו על החטא שנשא אשה אחרת, הרי לפי תביעתה לא יועילו לו כלום הגט פטורין, דהרי אף שרוצה ליקח אשה לא יוכל בשביל שלא יניחוהו מדיני המדינה, שעל דעת זה הוא עוד יותר אומדנא שלא היה נותן גט.

אבל מטעם אחר יש לדון שלא יוכל לטעון כן ולבטל את הגט, דהרי דיני המדינה ודאי היה ידוע גם לו, והיה לו לחוש ולהתנות שאם תתבע בדיני המדינה בין טענת ממון בין טענת עונש לא יהיה גט, שאף בלא תנאי כפול היה מועיל מצד שהוא גם אנן סהדי, עיין בתוספות קידושין דף מ"ט, אבל כיון שלא חשש להתנות זה, חזינן שהיה לו טעם שלא היה חושש לזה, אולי שחשב להשאר בא"י או טעמים אחרים, עכ"פ כיון שוודאי ידע מזה ולא חשש להתנות, ודאי גמר בדעתו ליתן הגט אף שאיכא חשש זה ואין יכולין לבטל הגט אף שתובעת דבר שאינו חייב, ואף שתובעת לענשו, ואם האמת שלא ידע

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שתוכל לתבעו בדיני המדינה, איכא חשש גדול על הגט לע"ד, אבל מסתמא יש לנו לתלות שידע מדיני המדינה ואין יכול לבטל הגט."

דעתו הנחרצת שאין לפקפק בכשרות הגט על אף הפרה ברורה של הסכם הגירושין, אינה מתיישבת לכאורה עם מה שכתב בתשובה אחרת (אה"ע ח"ד סי' קט"ו), בלשון זו:

"הנה מפורש בסוף סי' קנ"ד בש"ע אה"ע בסדר הגט של בעל הש"ע סעי' פ"א שכתב הרמ"א מסדר מהר"י מינץ שישאל הרב אחר הכתובה ושתחזיר לבעל הכתובה או תמחול לו כדי שלא יבואו אח"כ לידי קטט מחמת הכתובה ושיאמר הבעל ע"מ כן לא גירש, ולשון או תמחול מפורש בסדר הגט של מהר"מ ר' יוזפש שהוא סדר הגט שנתפשט סי' רי"ח, היינו שאם אין הכתובה בידה תמחול בפני הרב והעדים, והוא מנהג שנתפשט בכל העולם, ודין כן כל ב"ד, שלכן אם המגרש לא בקש שיתנו לו שובר אין כותבין הב"ד, ויש שגם אין מזהירין להאשה שתחזיר הכתובה כשתמצאהו מהטעם שכתב מהר"מ יוזפש בביאורו בספר ברכת המים שלו על סדר הגט בסי' רמ"ה, דכיון דבזמננו המנהג פשוט שקודם הנתינה היא מוחלת לו הכתובה בפני הרב והעדים כדלעיל, אם תרצה לגבות הכתובה לא ישמעו לה הב"ד אף אם לא יהיה הרב והעדים בחיים להעיד ע"ז, כי יסמכו הב"ד על המנהג, והובא בספר קב ונקי סימן רמ"ה. ומהאי טעמא כל תביעות ממון שאיתא בסי' ר"כ שאם יש איזה חלוקים ביניהם יתפשרו על ככה, הוא עוד מכ"ש מהכתובה ששייך בזה הטעם דהרמ"א בשם מהר"מ מינץ שלא יבואו לידי קטט ויאמר הבעל ע"מ כן לא גירשה, שלכן לא הוצרך הרמ"א להזכיר גם זה, ורק מהר"מ ר' יוזפש שהאריך ביותר הזכיר גם זה שלא יבואו אינשי לטעות, וממילא איכא החזקה שעשו כן הב"ד, וכל ב"ד שבעולם לא ישמעו אף שיש בידה שטרות החיובים, מצד שידוע לכל ב"ד בעולם שכיון שנתגרשה כבר אין שום תביעות.

ומהאי טעמא אמרתי להבעל שהגט עצמו הוא כמזהיר להאשה שאין הבעל חייב לה כלום, ובב"ד של ישראל לא תוכל לתבוע כלום אף אם תרצה, ובערכאות נמי ברור שלא יתבעו, שמאחר שהיא וכל משפחתה לא יעברו על מנהג כל ישראל שיש לחוש ללעז שיוציא הבעל לומר שע"מ כן לא גירשה, ואף אם הבטיח ע"י עורכי דין (לאיערס) איזה דבר בהסכמתו ובחתימתו ולא ירצה לקיים, לא תוכל האשה לתבוע כלום ממנו."

הגר"מ מניח בתשובה זו שסידור הגט מוכיח שאין בין האיש והאשה תביעות מכל מין וסוג שהוא, והכתובה נמחלה, ודי בהצגת הגט כדי לדחות את כל התביעות הללו, וכתב שהוא מנהג שנתפשט בכל העולם ודנים כן כל ב"ד, ולכן ביה"ד אינו צריך לעמוד על כך שהאשה תמסור את הכתובה לאיש או לתת ביד האיש שובר, שהגט עצמו מוכיח שאין חוב כתובה, וכיצד אם כן כתב בנדון שבתשובה הנ"ל שגם הפרה ברורה של הסכם שמסלק את התביעות בין הצדדים אינה מערערת את כשרות הגט?

התשובה פשוטה, שבתשובה בח"ג הגר"מ דן בכשרות הגט ולא בדיני ממונות שהאשה מסרה אותם לערכאות כמבואר שם, וכתב שביחס לכשרות הגט לא תשמע טענה שהגט פסול כי האשה הפרה את ההסכם שנעשה בפני ביה"ד, ובתשובה בח"ד הגר"מ דן בדיני ממונות וכתובה שיש בין הצדדים, ובזה פשיטא ליה שעצם סידור הגט מוכיח שאין בין האיש והאשה דבר. ופשוט, דהני מילי במקום שאין גילוי דעת מפורש אחר, אבל במקום שברור שהעניינים הכרוכים בגירושין לא הוסדרו, וביה"ד אף ציין זאת בפסק הדין לגירושין, סידור הגט אינו מוכיח את ההיפך.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מכל מקום עולה בבירור מדברי הגר"מ, שדברי סה"ג אינם עצה טובה בעלמא אלא חוק בל יעבור בכל בית דין בעולם, על אף שכאמור, טעם הדין הוא מפני לעז בעלמא, ובדיעבד פשיטא ליה שהגט כשר, לכתחילה מיהא אין לסדר גט כל עוד לא הושגו הסכמות בכל העניינים.

תשובת הבנין ציון

ובכמה פסקי דין ציינו לדבריו של בעל הערוך לנר בשו"ת בנין ציון (סי' קמ"ד) שדן במקרה של אשה שנפרדה מבעלה לפי החוק האזרחי והסכימו להתגרש כדמו"י, אלא שהאיש תבע שהאשה תמחל על כתובתה ותוספת כתובתה ונדונייתה, והאשה סרבה, ונשאל האם מותר לסדר להם גט כדמו"י, ודן בדברי המהר"י מינץ והרמ"א בסה"ג, וכתב שטעמם כיון שידוע לכל שאשה גרושה זכאית לכתובה, והיא התגרשה בלי כתובה, הרי הבעל הוא כמו שאומר לאשה לכך גירשתך כדי שלא אשלם לך את כתובתך, ואם תתבע כתובה יוציא לעז על הגט. ואחר כך כתב שגם באופן שאין לעז שום בסיס לא במציאות, ולא בדין מפני שלא עשה תנאי בגט, חוששים שמא הבעל יוציא לעז דלאו כו"ע דינא גמירי. וכתב במסקנת דבריו:

"סוף דבר אני אומר אף שהראיתי פנים להקל בדין זה, עכ"ז לא מלאני לבי לחלוק על דין פשוט של סדר הגט המוסכם להלכה מכל ישראל, גם לא ראיתי שום חילוק בין נדון השאלה לנדון של סדר הגט, אמנם מכ"מ מי שלבו רחבה ורואה קלקולים בחדול הגט ורוצה לסמוך על דעתו להקל לענ"ד ימצא סמיכה קצת בהערות הנ"ל."

כלומר, שעל אף שלפי האמת הגט כשר, והחשש הוא מפני לעז בעלמא שיצא על ידי הבעל ויתקבל על ידי אינשי דלא גמירי, אין לשנות ממה שכתב הרמ"א בסה"ג אלא במקום הצורך.

דעת בעל המשנה הלכות

התשובה הארוכה והמפורטת ביותר בעניין זה נכתבה על ידי בעל המשנה הלכות, ששקיל וטרי בעניין עם עוה"ד הרב שמעון יעקבי (היועץ לשיפוט רבני). השאלה והתשובה הובאו גם בתחומין (חלק כ"ב עמ' 157 ואילך). לדעת המשנה הלכות אין לסדר גט לפני שכל ענייני הרכוש והכתובה הוסדרו. ובאופן שהושג הסכם כולל בין הצדדים, וביצועו אורך זמן, במקום הצורך לפי ראות עיני ביה"ד, ניתן לסדר את הגט לאלתר, לאחר שיתקבלו מהאיש והאשה ערביות לביצוע ההסכם. והאריך לדון בדברי הפוסקים. והמעין בדבריו יראה שסמך בעיקר על סברתו שחיוב בכתובה או בחיובי ממון אחרים לאחר הגירושין עשוי לעורר חשש לכשרות הגט, לנוכח טענת האיש שעל דעת כן לא הסכים לגרש, והגט שניתן בטל.

מקור לחילוק בין בני זוג שיש ביניהם סכסוכים ומחלוקות בענייני רכוש וכתובה לבני זוג שכל ענייניהם הוכרעו, ומה שנותר הוא הביצוע, יש בפסק דין שניתן בביה"ד הגדול בשנת תש"ד, בהרכב הרבנים הראשיים לישראל, הרה"ג: הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל והרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג, ועימם הגר"י עדס זצ"ל (מתוך אוסף פסקי דין של הרבנות הראשית ח"א עמ' צ"ז ואילך), בנדון של איש ואשה שנקבע על ידי ביה"ד קמא שהם צריכים להתגרש, וביה"ד נמנע מסידור הגט ותלה את הגירושין בהסדרת ענייני הרכוש, וביה"ד הגדול נתן טעם בדבר, בלשון זו:

"נוסף לכך יש לשער שביה"ד הראשון קבע בזמנו את הקישור הנ"ל גם מטעם אחר: מפני שנוהגים לסדר בין המתגרשים כל מיני סכסוכים כספיים קודם

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מתן הגט, כדי שלא ישארו שום דין ודברים ביניהם אחרי הגירושין. אבל בכל אופן ברור הדבר, שאין פרעון החוב הוא הגורם או העילה לנתינת הגט, אלא בין כך ובין כך יש להפרידם בגט פטורין. וכיון שכן הוא, אין ביה"ד פוגע בעיקר תוכנה של החלטתו הקודמת, אם הוא מתקן אותו ע"י הפרדת מילוי החיובים ההדדיים, במקרה שלפי דעתו קיים חיוב מוחלט למתן גט מצד הבעל, ולפי תנאי החיים הנוכחים של הזוג בהתחשבות עם המסיבות העובדתיות הקיימות עכשיו, יש סיבות מוצדקות שלא לאחר נתינת גט זה עד לאחר התשלום השלם של החובות מצד האשה, במקרים כאלה יש רשות בידי ביה"ד לסדר ע"י החלטה נוספת את פרעון החוב בתשלומים חלקיים וכמובן בערבונות בטוחים, ואין בזה משום ביטול או שינוי פסה"ד הישן בעיקרו וביסודו, אלא רק המתקה בלבד והתאמה לתנאים המעשיים הקיימים עכשיו, שלפיהם המילוי השלם של החיובים משני הצדדים בעת ובעונה אחת איננו מוצדק, כי אם להפך: סידור כזה עלול להחמיר ולסכן את הוצאתו לפועל של עיקר פסה"ד הקודם העומד עוד בתקפו. הלכך קיימת הרשות הפרוצסואלית לתקן את פסה"ד עוד עכשיו בתוך המסגרת הנ"ל, כדי לאפשר את הוצאתו לפועל באופן מעשי."

פסקי דין מאוחרים

לעיל הבאנו את דעתם של גדולי התורה, מרנן הגריש"א והגר"מ פיינשטיין, הובא גם פסק דין שניתן בהרכב בראשות מרן הראש"ל זצ"ל, הגר"מ אליהו והגר"ש ישראל, שבו נכתב להדיא שבדברי הרמ"א בסדר הגט הם רק לכתחילה, ובדיעבד, גט שסודר לפני שכל העניינים בין הצדדים סודרו כשר.

ובפסקי דין מאוחרים יותר יש דעות שונות.

בפסק דין של ביה"ד הרבני בת"א בהרכב הדיינים הרה"ג: הרב נ' בן שמעון, הרב א' צ' שיינפלד והרב י' בוחבוט (פורסם בפסקי דין רבניים חט"ו עמ' 134 ואילך), מפ"כ של הגרא"צ שיינפלד מבואר שהגשת תביעות על ידי האשה בניגוד להסכם הגירושין עלול לגרום לפגם בכשרות הגט. כך נכתב שם:

"גם מן ההיבט ההלכתי, גורם הדבר לחשש רציני על כשרותו של הגט, כי בשעת נתינת הגט היה הבעל סבור שההסכם סופי ויותר לא יתבע בדין בתביעות כלשהן, ומן ההסכם עצמו אנו רואים שהבעל חשש מאפשרות כזו, וביקש להגן על עצמו מפניה ע"י סעיף השיפוי, נמצא שאם יתברר שההסכם ניתן להפרה, יש חשש רציני שעל דעת זה לא נתן את הגט. וראה מ"ש הגר"מ פיינשטיין בספרו אגרות משה אבן העזר ח"ג סי' לז, בענין בני זוג שנפרדו בגט כדמו"י על סמך הסכם שנעשה בבית דין ואח"כ תבעה האשה תביעות ממוניות בערכאות."

אולם, בדברי הפוסקים הנ"ל מבואר להדיא, שבמרבית המקרים אין חשש לכשרות הגט אלא חשש לעז בעלמא, שאף בו אין להקל ראש אלא במקום הצורך.

מאידך, ראה במאמרו של הדיין, הרה"ג אוריאל לביא (שורת הדין כרך ב' עמ' קמ"ו ואילך) שמאריך להוכיח שהפרה של הסכם הגירושין אינה עילה לביטול הגט. אולם, כאשר הפרה עולה כדי הטעיה של האיש יש לדון בכשרות הגט, והאריך שם בהבאת מקורות מדברי האחרונים שדנו במינים שונים של הטעיה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ובנימוקים שכתב אב"ד ירושלים (אז בביה"ד חיפה) הרה"ג יצחק אושינסקי (תיק מס' 514847/9) הובאו חלק מדברי הפוסקים שנזכרו. ומסקנתו שבמקום שיש חשש שדחיית סידור הגט עד לאחר הכרעה בתביעת הכתובה עלולה לגרום לעגינות או זנות, ניתן לסדר גט ולדון בתביעת הכתובה לאחר הגירושין. בנימוקים שם יש הרחבה בשאלה האם ניתן לכפות על אשה לקבל גט לפני תשלום הכתובה. דיון זה אינו קשור לדברי הרמ"א בסדר הגט והפוסקים שהזכרנו, דהתם מיירי באופן שלא ידוע בשעת סידור הגט מה הן זכויותיהם הכספיות של הצדדים, ומה יפסק בתביעת הכתובה והרכוש, והדיון הוא האם חוששים שהאיש יטען לאחר הגירושין שאם היה יודע שיחייבו אותו בסכומים ניכרים לא היה מגרש, ויצא לעז על הגט, ובפוסקים שהובאו בנימוקים שם מיירי באופן שידוע שהאשה זכאית לכתובה, והדיון הוא האם ניתן לכפות על האשה לקבל את הגט לפני תשלום הכתובה.

בפסק דין של ביה"ד פתח תקוה (תיק 1163682/2) בהרכב הדיינים הרה"ג: הרב א' שמן, הרב א' אבידר והרב ד' גרוזמן, דנו האם האיש יכול לעכב את סידור הגט עד שיתברר מה תוצאות ההליך הרכושי בביהמ"ש. והביאו את דברי המהרשד"ם הנודעים באיש שחויב בגט והתנה את הגירושין בתנאים כספיים, ודנו האם גם בנדון דידהו חוששים לדברי המהרשד"ם. גם דיון זה אינו קשור לדברי הרמ"א בסדר הגט והפוסקים שהזכרנו מאותו טעם. נציין שהמהרשד"ם לא אמר את דברו באופן שיש חוסר ידיעה מה הם זכויות האיש שמסרב לתת את הגט, אלא באופן שהוא תובע לקבל דבר מה מסוים, אבל באופן ששני הצדדים תובעים לחלק את זכויותיהם לפי החוק, ועדיין לא ידוע מה הן הזכויות מפני שלא מונה מומחה ולא נתנו צווים לגילוי מסמכים, גם המהרשד"ם יודה שאין לעכב את הגירושין, שהרי האיש אינו תובע דבר מה מסוים כתנאי לגט, אלא תובע לעכב את הגירושין לזמן בלתי ידוע כדי לקבל זכויות שאף אחד לא חולק שהן מגיעות לו.

בפסק דין של ביה"ד תל אביב (תיק מס' 905329/1) בהרכב הדיינים הרה"ג: הרב י' מרוה, הרב ז' גלב והרב ש' לביא, הובאו חלק מדברי הפוסקים הנ"ל, ונקטו אף הם שדיון לאחר הגירושין בכתובה ורכוש אינו מעורר חשש בכשרות הגט, אלא חשש לעז בעלמא. וכתבו מסברא דנפשיהו, שכאשר ביה"ד מבהיר לאיש ולאשה שהגט אינו קשור לתוצאות התביעות השונות, גם חשש לעז ליכא. והאריכו בדברי הפוסקים שדנו בכפיית אישה לקבל גט לפני תשלום הכתובה, וקישרו בין שני הנידונים. על אף שהרמ"א בסה"ג והפוסקים שנזכרו לעיל מיירי בעיקר באומד דעתו של האיש, והפוסקים שדנו בגירושין לפני תשלום הכתובה דנו בעיקר בזכותה של האשה לעכב את הגירושין עד שתקבל את מלא כתובתה.

בפסק דין נוסף של אותו מותב, הוסיפו שכאשר יש חשש עיגון או אפרושי מאיסורא, שפיר דמי לסדר את הגט לאלתר ולדחות את הדיונים בתביעות השונות לאחר הגירושין. וציינו שהדין שכתבו הרמ"א בסה"ג והפוסקים הנ"ל שיש לדחות את סידור הגט, הוא דין שמוטל על ביה"ד שמסדר את הגט, וכשביה"ד משתכנע שעל אף החשש מפני לעז נכון לסדר את הגט לאלתר, לא יכולים האיש או האשה לסרב לסידור הגט ולהיתלות בדברי הרמ"א והפוסקים הנ"ל.

אכן, בפסק דין שניתן בביה"ד הרבני הגדול (בתיק 1248559/1) בהרכב הדיינים הרה"ג: הרב ש' שפירא, הרב א' שינדלר והרב צ' לוז, הובאו דברי הרמ"א בסה"ג והפוסקים הנ"ל, והושם דגש על כך שלפי דבריהם יש חשיבות לסיים את כל העניינים שבין האיש והאשה לפני הגירושין, וציינו שם שנודע להם שבשנים האחרונות בתי הדין מקילים בעניין זה, ומסדרים גט לכתחילה לפני בירור התביעות. לכאורה, בניגוד לדין.

אולם, בפסק דין שניתן בביה"ד ירושלים (תיק מס' 1277173/2) בהרכב הדיינים הרה"ג: הרב י' אושינסקי, הרב מ' קהאן והרב י' מ' שטיינהויז, הובא פסק דין של ביה"ד הגדול, ומנגד הובאו

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כמה וכמה פסקי דין ומאמרים, שבהם נכתב שבמקום הצורך, כאשר יש חשש שהמתנה להכרעה בתביעות תארך זמן רב, אין לדחות את סידור הגט עד לאחר סיום כל ההליכים. בין השאר צוטטו שם פסקי דין שנתנו בביה"ד הגדול על ידי הגרש"מ עמאר, הגר"ש דיכובסקי, הגר"ע בר שלום והגר"ש בן שמעון ומאמר שכתב הגר"מ אליהו זצ"ל.

סיכום

מכלל הדברים שהבאנו בשמם של גדולי הפוסקים וחשובי הדיינים עולה, שלעניין כשרות הגט, העיקר להלכה שחיובים כספיים לאחר הגירושין אינם פוסלים את הגט. ולא מבעיא בחיובים שהם כדין, אלא אף בחיובים שאינם כדין, אם לא היה גילוי דעת מפורש של האיש בשעת הגירושין שהוא מגרש על דעת כן שלא יחייבו אותו בחיובים הללו לאחר הגירושין, הגט כשר. וגם כשהיה גילוי דעת כזה, כאשר ברור שהאיש לא רוצה את האשה במוחלט, וכל שכן כאשר האיש חייב על פי דין לגרשה, הגט כשר. וגם את"ל שגילוי הדעת מערער את כשרות הגט, לדעת רוב הפוסקים, בגט שסודר לפי סדר הגט המקובל, אין לחשוש לכשרות הגט, לאחר שהבעל אמר במפורש שהוא מגרש בלי תנאי.

ולדעת הפוסקים הללו, מה שכתב הרמ"א בסדר הגט שיש להשיב את הכתובה לאיש לפני סידור הגט, והוא הדין שאר העניינים הרכשיים שיש לסדרם לפני הגט, הוא מחשש לעז בעלמא. ובמקום שיש עניין של אפרושי מאיסורא או חשש עגינות, בזמן הזה שידוע לכל שחלק ממקרי הגירושין אינם מסתיימים בהסכם, ונמשכים לאחר הגירושין, שפיר דמי לסדר את הגט לפני שכל העניינים סוכמו והוכרעו, וכך עמא דבר.

אמנם ברור שחובתו של הדיין לברר עד כמה שניתן היכן הדברים עומדים, ואם יש מחלוקות בעניינים מהותיים, או שמסגרת הדיון בבית הדין או בבית המשפט לאחר הגירושין ידועה ומוגדרת, דאז בצירוף הטעמים הנ"ל, שפיר דמי לסדר גט לאלתר.

פסק דין זה מותר לפרסום לאחר השמטת פרטים מזהים.

ניתן ביום כ"ג בטבת התשפ"ג (16/01/2023).

הרב אלימלך וסרמן

הרב שמואל צבי פריד

הרב עידו שחר

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה